

ИЗВЕСТУВАЊЕ ЗА ЈАВНОСТА

10 март 2010 година

Предмет: Презентација на вториот Извештај од проектот „Мониторинг на лидерство“

На 10-ти март 2010 година, Институтот за економски стратегии и меѓународни односи ОХРИД, Скопје одржа презентација на вториот Извештај од следењето и оценката за реализирањето на програмските активности на Владата на Република Македонија.

Презентацијата на вториот извештај од следењето на активностите на Владата на Република Македонија го покрива периодот ноември 2009 – јануари 2010 година.

Овој извештај, воедно, претставува продолжение на вториот циклус на проектот Мониторинг на лидерство спроведен од страна на Институтот ОХРИД, реализиран во текот на 2007 и 2008 година.

Проектот „Мониторинг на Лидерство 2“ вклучува детални извештаи за активностите на Владата, наспроти активностите што се предвидени во нејзината Програма за работа во тековниот мандатен период. Извештаите се стремат да и дадат јасна слика на пошироката јавност за планираните, остварените и неостварените реформски активности на Владата, преку мониторинг што е базиран на реализирани активности, со конструктивна и компаративна анализа на 10 области од општествено – економскиот живот: финансиски систем (фискална и монетарна политика), надворешно - трговски систем, трговија, индустрија и инвестиции, социјална политика, образование, земјоделство, надворешна политика, внатрешна политика, здравство, транспорт и градежништво.

Дел од заклучоците и препораките кои експертите на Институтот ОХРИД ги дадоа во однос на работата и реформскиот систем на Владата за периодот ноември 2009 година – јануари 2010 година се наведените подолу во ова известување.

Дејствувањето на Владата на РМ во извештајниот период, генерално, беше под постојан притисок на два фактора: светската економска криза и меѓународниот статус на Република Македонија што е поврзан со (не)решавањето на проблемот околу нејзиното име.

Економските субјекти најмногу беа оптоварени со дејството на светската економска криза и на рецесијата што подзасилено почна да се манифестира во разните сфери на живеење и дејствување во земјата. Влошената ликвидност на претпријатијата, нивната намалена доходност, буџетските проблеми и намалувачкото производство се главни карактеристики на состојбите во економијата и во тој период. Сепак, врз основа на заклучните показатели за остварувањата на македонската економија во 2009 година, може

Институт за економски стратегии и меѓународни односи - ОХРИД

Димитрије Туцовиќ 24, Скопје, Македонија тел/факс +389 2 322 44 57

www.oi.org.mk; e-mail: info@oi.org.mk

да се констатира дека во минатата година таа помина, релативно, помалку повредена во однос на најголемиот дел од земјите во Европа. Тоа е оптимистична најава за постепено излегување на економијата од фазата на рецесија во текот на 2010 година.

Истовремено, дејствувањето на речиси сите институции на власта во анализираниот период беше под силен внатрешен и надворешен притисок за надминување на проблемот околу името на нашата држава што ѝ е наметнато од Република Грција. Тој проблем има продолжено дејство во однос на (не)добивањето датум за преговори на Република Македонија со ЕУ за нејзино зачленување во таа многу битна меѓународна заедница, како и за зачленување на Република Македонија во НАТО алијансата, со продолжени последици врз останатите сфери на општествено-економскиот развој на земјата.

Сето тоа заедно имаше силни реперкусии врз обемот и динамиката на реализирање на планираните програмски активности на Владата на РМ. Сепак, генерално, може да се заклучи дека поголемиот дел од нив се реализираа(т) со несмалено темпо, иако нивните ефекти не се манифестираат во посакуваната големина поради спомнатите причини.

Планираните активности и мерки на Владата на РМ и на останатите државни институции во доменот на **финансиската политика** во периодот на известувањето беа реализирани. Тоа придонесе за зголемување на степенот на економска слобода во земјата, што доби и меѓународна потврда. Во нормални услови на економско дејствување тоа сигурно ќе резултираше со значајни позитивни промени во економијата. Меѓутоа, натамошното присуство на светската економска криза и опстојувањето на рецесијата во македонската економија, го попречија остварувањето на такви резултати.

Од друга страна, забележлива е и натаму присутната несинхронизираност и дисонантност меѓу фискалната и монетарната политика при преземањето мерки за соочување со кризата. Резултат од тоа е намалената ликвидност на претпријатијата и нивна неможност да се соочат со растечките проблеми што произлегуваат од рецесијата. Тоа ја наметнува потребата за идно синхронизирано дејствување на тие две политики што ќе услови побрзо излегување на македонската економија од фазата на рецесија.

Се разбира, на тој пат има бројни ризици и закани. Брзината со која главните надворешно-трговски партнери на Република Македонија ќе излегуваат од рецесијата, (не)добивањето датум за преговори за членство во ЕУ и (не)влегувањето на Република Македонија во состав на НАТО алијансата, се меѓу позначајните од нив.

Подобриот деловен амбиент во земјата требаше на економските субјекти да им создава услови за попродуктивно дејствување и зголемување на нивната конкурентност на странските пазари. Меѓутоа, сè уште, актуелната светска економска криза, рецесијата во Република Македонија и големите проблеми со кои се соочуваат нејзините најголеми надворешно-трговски партнери условија остварените резултати на надворешно-трговски план да бидат значително помали од очекуваните. Резултат од тоа е значителното намалување на трговијата на Република Македонија со странство. Впечаток е дека и по завршувањето на економската криза, македонската економија ќе продолжи да се соочува со проблеми во **надворешно-трговскиот сектор**. Тие, главно, произлегуваат од неадекватната структурираност на македонската економија. Од една страна, таа е силно увозно зависна од сите аспекти. Од друга страна, домашната економија не е доволно извозно структурирана. Тие слабости ги определуваат можните и потребните идни правци на дејствување на надлежните институции на Република Македонија на тој план.

Во извештајниот период беа спроведени повеќе планирани, но и непланирани активности на Владата на РМ во областите на **трговијата, индустријата и инвестициите**. Тие, првенствено, беа насочени кон подобрување на деловната клима во земјата и создавање услови за зголемување на конкурентската способност на домашните производители, како и за промовирање на инвестициските можности на земјата. И покрај тоа, оценка е дека во текот на цела 2009 година, а тоа значи и во извештајниот период, повеќето од тие активности вродија со малку плод, а некои воопшто не вродија со плод.

Основните причини што водат кон таква констатација се наоѓаат во дејството на светската економска криза, која доби соодветна манифестација во рецесија на македонската економија. Истовремено, наследената неадекватна структурираност на домашната економија беше сериозен ограничувачки фактор за остварување позначајни резултати во предметните области. Поради тоа, во претстојниот период ќе биде потребно да се дејствува со несмалено темпо во правец на реализирање на програмските, но и на други активности кои во дадениот момент, ќе се чинат за неопходни, со цел спречување нови удари врз економијата од една, и нејзино оспособување за постепено излегување од фазата на рецесија и поведување по просперитетната фаза од нејзиниот развој, од друга страна. Се чини дека најсилен предизвик на тој пат ќе бидат правецот и начините на идно дејствување на фискалната и монетарната политика, како и можните последици од (не)добивањето датум за почеток на преговори на Република Македонија за нејзино членство во ЕУ, односно (не)добивањето покана за нејзино зачленување во НАТО алијансата.

Во извештајниот период продолжи реализацијата на програмските заложби на Владата на РМ за спроведување активности на полето на **правдата и внатрешните работи**. Заокружен е циклусот на приспособување на голем дел од македонското со европското законодавство.

Задоцнетата имплементација на Законот за малолетничка правда се раздвижува со фомирањето на Државен совет за превенција од малолетничко престапништво. Законот за полиција интензивно се спроведува во практика. Донесен е Законот за внатрешни работи со кој се воведува систем за кариера и заслуги.

Реформата на пенитенцијарниот систем со цел подобрување на условите во казнено – поправните установи и поефикасно извршување на санкциите сеуште не е на задоволително ниво, иако може да се констатира дека таа е ограничена од недостаток на финансиски средства.

Со цел подигање на степенот на јавната и државната безбедност, посебно за спречување на насилничките форми на организиран криминалитет, во претстојниот период треба да се работи на возобновување на работењето на полициските службеници на позорниот и патролниот реон. Анализата на состојбите во извештајниот период упатува на потребата од проширување на капацитетите на информациско - технолошкиот систем за издавање лични исправи на граѓаните на Република Македонија.

Во областа на **надворешната политика**, изминатиот период беше доста динамичен. Се засили дипломатската активност на Владата, министерствата, дипломатско-конзуларните претставништва на Република Македонија, во насока на промоција и остварување на интересите на земјата. Приоритетите што Владата на Република Македонија ги постави во 2009 година по однос на Европската агенда беа воглавно исполнети, при што се демонстрираше политички дијалог и консензус кога станува збор за евроинтеграциите на Република Македонија. Според сите показатели, се констатира дека земјата во текот на минатата година постигна солиден напредок во реализацијата на воспоставените цели на почетокот на годината. Секако, сеуште постојат големи ризици, предизвици, како и недостатоци, најмногу изразени во подготвеноста и капацитетот на македонската администрација.

Во областа на НАТО интеграциите, позитивно е што Република Македонија иако не доби покана за членство, сепак продолжува со реформи во секторот на одбраната, учествува во мисиите на НАТО и засилено се модернизира. Во периодот на известување, Република Македонија по успешното заокружување на 10-тиот циклус, го започна 11-от циклус на Акциониот план за членство во НАТО.

Голем фактор на ризик за Република Македонија, како што и претходно е спомнато, претставува недобивањето на покана за членство НАТО и отпочнување на преговори со ЕУ. Тој фактор влијае на целокупната ситуација во Македонија, како на политички, безбедносен, и уште повеќе, на економски план. Се препорачува да се направат чекори во

однос на совладување на овие препреки и ризици, а во исто време да се посвети зголемено внимание на продлабочување и имплементацијата на зацртаните реформи.

Во изминатиот период на анализирање и мониторирање во областа на **образованието**, обемот на анализираниите случувања не опфати многу активности. Сепак, тие што се вклучени, може да се каже дека навистина ја обележија оваа област во анализираниите три месеци.

Она што може да се забележи како прогрес и што беше напоменато и во претходниот извештај, беше доделувањето на бесплатните учебници и што тие не им беа доделени на сите ученици. Во средните училишта, каде што учениците учеа од скрипти, работите почнаа да се движат по нагорна линија.

Зголемувањето на буџетот за потребите на образованието и науката е суштински значајно затоа што со финансирање на проектите ќе се прекине долгиот период на отсуство на финансии во оваа област. Со вакви стимулации Република Македонија ќе ја поттикне научната мисла и можноста науката да придонесе за развојот на земјата. Потребно е да се посветат повеќе време и ресурси за популаризација и поддржување на научната област. Дополнителните ресурси и одделувањето на дел од буџетот за науката ќе допринесе образованието да не биде затворено во границите на универзитетите, туку да биде општо прифатено и да допринесе за вкупен напредок на земјата. Проектите во кои научните работници конкурираат со идеи и програми ја поттикнуваат конкуренцијата, а со тоа и квалитетот на научниот кадар. Овој проект треба да биде и во функција на рамномерен развој на универзитетите и институциите во државата, но и во функција на поддршка на конкурентноста.

Фундаменталните и тековните специфичности на политиките на пазарот на труд, пензиско осигурување и социјална заштита се главните причини што во тие области од **социјалната политика** во континуитет се вршат бројни програмски и вонредни активности и се преземаат соодветни мерки. Некои од нив даваат евидентно подобри резултати, меѓутоа има и такви што не се остварени во целост согласно предвидувањата.

Високата стапка на невработеност (околу 32 отсто) и натаму е најсериозен проблем со кој се соочува Владата на Република Македонија. Определено оправдување за таквата состојба, овојпат, може да биде контрацикличното движење на бројот на невработени (вообичаено, кога економијата излегува од рецесија, невработеноста се зголемува или не се намалува). И натаму е забележлив проблемот на непрецизност на податоците за бројот на невработените што ги презентираат надлежните државни институции.

Во пензиското и инвалидското осигурување, во анализираниот период продолжи трендот за подобрување на условите за капитално финансирано пензиско осигурување. Истовремено, беа преземени одредени мерки за заштита и подобрување на социјалниот статус на пензионерите. Во доменот на социјалната заштита беа донесени и некои програмски стратешки документи и законски решенија во соодветната област. Оперативните активности што се предвидени со нив, се очекува да се реализираат во претстојниот период.

Проблемот со капацитетот на администрацијата и ограниченоста на финансиските ресурси, како и недоволната координација помеѓу институциите покажуваат дека тие и натаму ќе бидат главни предизвици за Владата на РМ во реализирањето на активностите од областа на социјалната политика.

Рецесијата што ја зафати Република Македонија имаше особено негативни ефекти врз **здравствениот систем** на земјата. Тоа се потенцира во можноста здравствениот систем да се соочи со финансиски проблеми како резултат од намалениот буџет на Фондот за здравствено осигурување (ФЗОМ) од една, и зголемувањето на бројот осигуреници, намалени трансфери од буџетот и соодветно на тоа зголемување на бројот на здравствените услуги, од друга страна. Тоа ја предизвикува потребата од внимателно планирање на новите инвестиции во здравството, кои сами по себе претставуваат дополнителен финансиски трошок, а коишто немаат јасно профилирање на видот и обемот

на услуги што ќе му ги нудат на населението. Истовремено, потребно е забрзување на процесот на автономија на општите болници која, меѓу другото, има за цел да ги пренесе принципите на корпоративно и претприемничко однесување во работењето што е карактеристично за приватниот сектор во јавното здравство, преку што би се создале подобри услови за работа и поголема конкурентност на јавното со приватното здравство. И натаму е присутна потребата за финализирање на планот за развој на болничкиот систем во Република Македонија што, заедно со повеќе други мерки што беа предложени во извештајот за претходниот анализиран период, е неопходно да се преземат со цел да се стабилизираат состојбите во здравството.

Најзначајна активност во извештајниот период во областа на **земјоделството** беше акредитацијата на Платежната агенција, која се очекува во претстојниот период да им даде силна поддршка на земјоделците во користењето на финансиски средства што се нудат од буџетски, кредитни или од средства од претпристапните ИПАРД фондови. Истовремено, забележливи беа засилените активности и мерки за подобрување на финансиската состојба на земјоделците преку зголемување на обемот на субвенции од државиот буџет и од кредитите што ги одобруваат соодветните владини агенции. Во таа насока позитивна беше активноста околу навремениот откуп и исплата на тутунот од реколтата 2009 година.

Општа стручна оценка е дека за да има услови за функционално пазарно ориентирано земјоделство, треба доследно да се спроведуваат политиките за развој на земјоделството и за руралниот развој. Нормативите треба да се донесат, но и да се применуваат во практика. Пред да се преземаат идни чекори на тој план, потребно е да се прави посериозна анализа на конкретната активност. Покрај директното финансирање на земјоделството, потребно е инвестирање и во човечки капацитети, знаење, наука и во нивен развој. Отсуството на таков пристап може да се претвори во сериозна закана и на подолг рок да го врати назад македонското земјоделство и покрај обилното финансиско поддржување на тој сектор од македонската економија.

Континуитетот на спроведување на програмираните мерки и активности во областа на **градежништвото и транспортот** е забележлив и во овој извештаен период. Продолжи реализацијата на некои претходно започнати проекти или започна реализацијата на нови проекти во разните домени на оваа стопанска област. Од друга страна, поради разни причини, некои проекти не се реализираат во целост или се реализираат со задоцнување во однос на претходно утврдената динамика. На тоа, во голема мера, најсилно влијание имаше глобалната економска криза и домашната рецесија. Градежните компании речиси немаа работа во странство. Тоа, донекаде, го компензираа со новоотворените проекти на домашниот пазар, каде државата се јави како најголем инвеститор. Истовремено, забележливи се значително послаби резултати во областа на транспортот во однос на претходниот период, што исто така, во најголема мера се должи на намалениот обем на средства за инвестирање во таа област и на силината со која рецесијата дејствуваше врз платежната моќ на економските субјекти што ги користат транспортните услуги.

Се оценува дека областа на градежништвото и транспортот и во претстојниот период ќе биде изложена на бројни ризици. Со оглед на нејзиното значење како локомотива на вкупниот економски растеж на земјата, се наметнува потребата во следниот период надлежните институции да преземат дополнителни мерки за поттикнување на оваа исклучително значајна област од националната економија.

Според тоа, Владата на РМ и во извештајниот период преземала и спровела бројни мерки и активности што се дел од нејзината програма за работа. Некои се реализираа во целост, некои се почнати, а некои доцнат со нивната реализација. Со оглед на силината на дејството на светската економска криза и на рецесијата во Република Македонија, може да се каже дека е разбирливо што преземањето и реализацијата на планираните проекти не е можно секаде да бидат правовремени и целосни. Наспроти објективните, постојат и

субјективни причини за тоа. Дел од нив можат да се лоцираат во недоволниот квалитет на реформите и недоволниот капацитет на дел од државните институции. Тоа се главните области на коишто во иднина треба да им се посвети поголемо внимание со цел откривање на слабостите и нивно адекватно и правовремено отстранување. Таква цел имаат и бројните препораки што се дадени во овој извештај.